

СЕКЦІЯ 8 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УКД 657.1.012.1

Блакита А.В.

*доктор економічних наук,
професор кафедри бухгалтерського обліку
Київського національного торговельно-економічного університету*

Поляк Р.С.

*студентка
Київського національного торговельно-економічного університету*

НЕФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

У статті розглянуто сутність та значення нефінансової звітності. Досліджено форми формування нефінансової звітності як у вітчизняній, так і у світовій практиці. Обґрунтовано переваги та ризики складання соціального звіту. Висвітлено основні проблеми та передумови впровадження вдосконаленої моделі нефінансових звітів в Україні.

Ключові слова: нефінансова звітність, соціальна відповідальність бізнесу, Глобальна ініціатива зі звітності, сталий розвиток, інтегрована звітність.

Блакита А.В., Поляк Р.С. НЕФИНАНСОВАЯ ОТЧЕТНОСТЬ КАК ИНСТРУМЕНТ ОЦЕНКИ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ БИЗНЕСА

В статье рассмотрены сущность и значение нефинансовой отчетности. Исследованы формы формирования нефинансовой отчетности как в отечественной, так и в мировой практике. Обоснованы преимущества и риски составления социального отчета. Освещены основные проблемы и предпосылки внедрения усовершенствованной модели нефинансовых отчетов в Украине.

Ключевые слова: нефинансовая отчетность, социальная ответственность бизнеса, Глобальная инициатива по отчетности, устойчивое развитие, интегрированная отчетность.

Blakita A.V., Poliak R.S. NON FINANCIAL REPORTING AS A TOOL OF ASSESS THE SOCIAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS

The article discusses the essence and meaning of non financial reporting. Formation of non financial reporting forms have been studied both in national and in international practice. Substantiate the benefits and risks of the drafting of a social report. Considered the main problems and prerequisites of implementation of an improved model of non financial reporting in Ukraine.

Keywords: non financial reporting, corporate social responsibility, Global reporting initiative, sustainable development, integrated reporting.

Постановка проблеми. Сьогодні результати впровадження практики корпоративної соціальної відповідальності виходять за межі фінансових звітів і знаходять відтворення у нефінансовій звітності компаній. Такий звіт виступає ефективним інструментом внутрішньої та зовнішньої оцінки результатів діяльності підприємств, основою для розробки стратегічних програм та проєктів. Механізм заохочення соціально відповідальної діяльності приватного бізнесу в Україні не є дієвим і знаходиться на стадії свого становлення. Найактивнішими у цій сфері є насамперед представництва іноземних компаній. Ураховуючи досвід іноземних компаній світу, взяття українським бізнесом частини соціального тягаря в обмін на створення для нього сприятливих умов та надання прозорих гарантій стабільного розвитку є сьогодні вкрай важливою проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність нефінансової звітності для сучасних підприємств широко розкрита в працях зарубіжних та вітчизняних дослідників, таких як Н.В. Ільченко, Т.М. Довга, С.Я. Король, Р.О. Костирко, М.А. Проданчук, І.А. Рядинська та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак недослідженими залишаються підходи до чіткого визначення принципів формування нефінансових звітів, а також їх складових частин;

питання місця нефінансової звітності у системі звітності підприємства як одного з елементів методу бухгалтерського обліку.

Мета статті полягає у визначенні сутності нефінансової звітності та оцінці ефективності впровадження даної звітності в сучасних умовах управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «нефінансова звітність» в Україні законодавчо не закріплено і він не є загальноприйнятим. Однозначної думки щодо загальної назви звітів про різні аспекти соціальної відповідальності бізнесу також не існує, тому кожне підприємство трактує це визначення по-своєму. Різні джерела наводять синонімічний ряд, який вживається різними науковцями, наприклад, «соціально відповідальна звітність», «соціальна і екологічна звітність», «звітність зі стійкого розвитку» [1; 3, с. 21]. Також використовуються такі визначення, як «звітність про прогрес», «соціальна звітність», «звіт із корпоративної відповідальності», «екологічна звітність», «звіт з нефінансової діяльності».

В усіх вище зазначених трактуваннях лежить основне правило – інформування користувачів про додержання підприємством так званого принципу «триединого підсумку» (соціальний, екологічний та економічний аспекти діяльності).

Особливості формату нефінансової звітності також законодавчо не закріплені. Він може бути різним для

Рис. 1. Форми нефінансових звітів

Джерело: розроблено автором

різних суб'єктів господарювання і залежить лише від рішення його власників та керівництва.

Вільна форма складання нефінансової звітності є дуже зручною для організації, проте вона не завжди може забезпечити достовірність звіту та можливість його порівняння з іншими подібними звітами компаній, оскільки відомості в ній наводяться вибірково. Зазвичай підприємства наводять у даних звітах лише позитивну динаміку показників, що не сприяє визнанню з боку міжнародних організацій. Проте найбільш розповсюдженими міжнародними стандартами звітності є стандартизовані: Стандарти Саншайн; GRI; AA1000; SA8000.

Структура звіту за стандартом GRI відображає економічні, соціальні та екологічні досягнення, а також має чітко визначенні вимоги, яких компанія повинна дотримуватися при його складанні. Звіт за оцінкою успіху організації у трьох важливих середовищах сталого розвитку суспільства, чи так званий звіт за стандартом AA1000, що заснований на діалозі зі стейкхолдерами, носить універсальний характер і підходить більше для компаній, діяльність яких суттєво впливає на суспільство.

Інформація стосовно розробки та реалізації політики, методів контролю представлена у звіті за стандартом SA 8000. У даному стандартизованому звіті основна увага приділена саме кадровій політиці компанії.

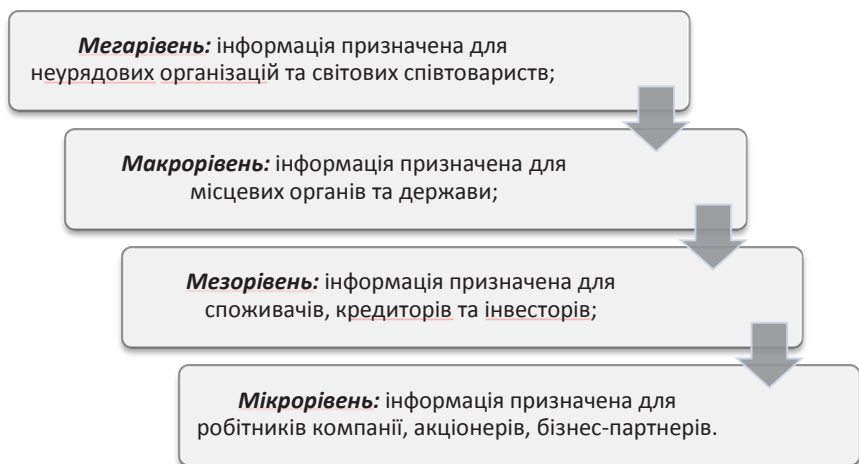

Рис. 2. Ієрархічна класифікація нефінансової звітності

Джерело: розроблено автором

Цілі компанії ↑		Соціальні	Соціальний звіт	Звіт з КСВ Звіт про стійкий розвиток	Ступінь дотримання норм соціальної відповідальності →
		Організаційні	Організаційний звіт		
		Економічні	Окремий розділ у річному звіті		
			Низький	Середній	Високий

Рис. 3. Види нефінансових звітів з урахуванням цілей компанії і ступеня дотримання ними норм соціальної відповідальності

Джерело: складено на основі [3]

Світова практика не обмежується використанням одного стандарту під час підготовки звіту. Підприємство може використовувати кілька стандартів одночасно: стандарт AA 1000 – при підготовці описової частини, GRI – при відображенні аналітичної частини – динаміки показників діяльності.

Дослідження практики опублікування нефінансових звітів в Україні дозволило встановити, що частка звітів із прогресу складає 91,5% і лише 8,5% – звітів за GRI-стандартом. Тобто перевага надається звітам, які не проходять аудит [2].

Ієрархічну класифікацію нефінансової звітності складають чотири рівні, кожен з яких представляє певну інформацію залежно від користувачів та їх потреб (рис. 2).

Класифікація нефінансової звітності постійно змінюється завдяки введенню нових класифікаційних ознак і відповідних видів звітів в аспекті СВБ. До таких додаткових класифікаційних ознак можна віднести цілі компанії і ступеня дотримання ними норм соціальної відповідальності [3].

Звітування про свою соціальну відповідальність надає підприємствам велику кількість переваг, проте як на всіх етапах підготовки такої звітності, так і після її публікації вони можуть зіткнутися зі значними ризиками.

Перевагами нефінансової звітності є те, що вона формує довіру до компанії з боку різних груп впливу; підвищує прозорість компанії; зміцнює ділові відносини та сприяє розширенню ринків, доступу до фінансових ресурсів, зокрема, від міжнародних фінансових інституцій; сприяє формуванню іміджу відповідальних роботодавців серед молодих спеціалістів.

Найважливішою перевагою такого звітування є те, що даний процес допомагає підприємству краще зрозуміти свої нефінансові ризики та провести їх детальну оцінку. Дослідження показали, що оприлюднення нефінансового звіту значно впливає на сприйняття компанії читачами звіту. Так, 90% читачів зазначили, що звіт суттєво вплинув на їхні погляди на компанію. З них 85% відзначили, що вплив був радше позитивним [4].

Окрім вигод, нефінансова звітність також несе в собі певні ризики, про які компаніям варто знати: можлива критика; дилетантизм і невігластво; ресур-

созатратність; достовірність даних; відсутність запасного виходу.

Рівень усвідомлення ризиків, пов'язаних із нефінансовою звітністю, безпосередньо впливає на формат звітності та її період. У свою чергу, це залежить від того, наскільки зрілою є модель СВБ компанії.

Сьогодні вже майже понад 71% найбільших країн світу публікують нефінансові звіти, незначну частку яких (4–5%) компанії інтегрують у свою щорічну фінансову звітність. Збільшення питомої частки підприємств, що складають та оприлюднюють нефінансову звітність, свідчить про їх готовність до переходу до так званої інтегрованої звітності та взяття на себе відповідальності за свою діяльність в області трьох важливих сфер їх функціонування. Для порівняння, у 1993 р. лише 12% бізнес-осередків оприлюднювали свою звітність про прогрес.

За період від дати офіційної презентації ГД ООН в Україні кількість компаній-підписантів зросла до 200. У середньому щороку до нього долучалися 23 компанії, що діють на території нашої держави. Ураховуючи, що станом на 01.04.2015 р. в Україні зареєстровано 1 084 606 суб'єктів ЄДРПОУ, навіть офіційно 200 соціально відповідальних компаній – це мізерна частка – тільки близько 0,018% усіх підприємств України [5].

Кожного року як в Україні, так і у світі складаються рейтинги компаній з КСВ, де аналізується зміст нефінансових звітів, на основі яких визначають усі дії компанії щодо соціальної відповідальності та їх результат.

Загальний рейтинг складається на основі визначення Індексу прозорості. Даний метод є також досить поширеним і в міжнародній практиці. Так, наприклад, у 2015 р. в Україні для оцінювання були відібрані 38 державних компаній, які увійшли до Рейтингу ТОП-100.

Рівень прозорості українських державних компаній становить 19,3 балів. Майже половина компаній (17 з 38) мають вищий ніж середній рівень розкриття інформації з фінансових та нефінансових показників [7]. Спостерігається критично низький рівень розкриття інформації таких компонентів, як «Розвиток і підтримка громад», «Права людини» та «Екологія».

Що стосується комерційних підприємств, то за результатами першого в Україні Індексу прозорості та підзвітності компаній, середній показник прозорості лідерів українського бізнесу склав 84,3%.

В Україні важливим кроком уперед у розвитку СВК може стати вдосконалення не тільки самої моделі нефінансових звітів, а також їх змісту та форми. Перш за все для цього потрібно вирішити ряд проблем щодо: інтеграції звітності; диференціації показників у звітності; законодавчого регулювання нефінансової звітності; прозорості інформації у звітності; верифікації нефінансового звіту.

Упровадження інтегрованої моделі дасть змогу усунути окремі відмінності між фінансовим і управлінським обліком в їх класичному розумінні: інтегрована звітність частково відкриває для всіх зацікавлених користувачів ту інформацію, яка традиційно вважалася вну-

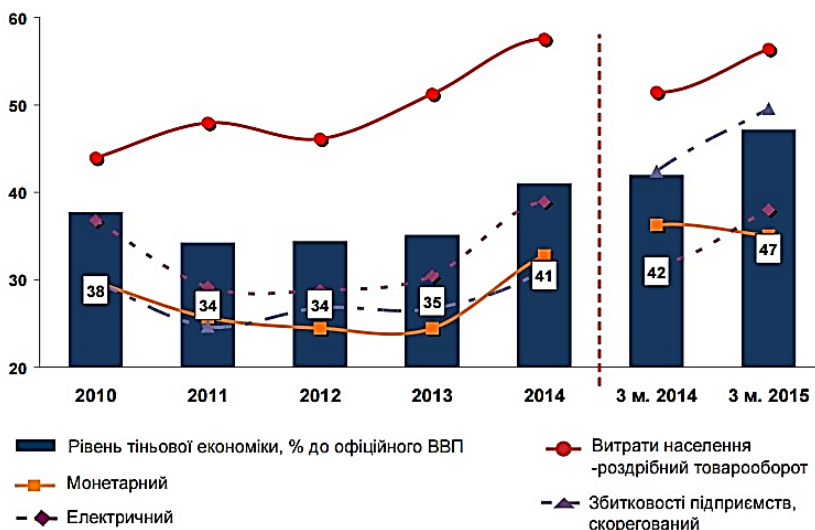

Рис. 4. Динаміка рівня тіньової економіки за окремими методами, % від обсягу офіційного ВВП

Джерело: складно на основі [8]

трішню, закритою. Така інтеграція також надасть змогу наблизити методику бухгалтерського обліку до потреб підготовки нефінансових звітів, зокрема, класифікації еколого-соціальних затрат, удосконалення плану рахунків та облікової політики підприємства з метою інформаційного забезпечення нефінансових звітів. Проте такий соціальний облік не слід розглядати як окремий вид обліку, а як розширення меж бухгалтерського.

Уведення в нефінансову звітність не тільки якісних, а й кількісних показників, які б вимірювали результативність інвестицій у людський капітал та вплив від реалізації цих заходів, – один із важливих кроків у вдосконаленні нефінансової звітності, оскільки в більшості українських звітів переважає їх описовість.

Вагомою є проблема відображення у звітності правдивої і прозорої інформації. За оцінками Мінекономіки, у першому кварталі 2015 р. рівень тіньової економіки порівняно з відповідним періодом 2014 р. збільшився ще на 5 в. п. – до 47% від обсягу офіційного ВВП. Тільки за офіційними даними тіньовий бізнес в Україні у 2015 р. оцінювався сумою чотирьох річних бюджетів Пенсійного фонду (рис. 4) [8].

Згідно з неофіційними даними, 50% українського бізнесу знаходиться «у тіні». Таким чином, ураховуючи, що прозорість і підзвітність є основоположними принципами КСВ компаній, у середовищі, де бізнес-структури приховують кількість працюючого персоналу, реальний рівень доходів, не сплачують податки, досить важко стверджувати про соціальну відповідальність більшості українських компаній [6].

Важливим кроком уперед може стати запровадження обов'язковості публікації і складання нефінансової звітності: на першому етапі як окремого звіту, з переходом на другий – як невід'ємної частини щорічної фінансової звітності. Важливе місце має відіграти держава, її контроль правильності і своєчасності відображення такої інформації.

Розуміючи необхідність такого подальшого удосконалення нефінансової звітності, Глобальна ініціатива зі звітності вже оголосила про початок нового проекту «Звітність 2025» (Reporting 2025), спрямованого на заохочення міжнародної дискусії щодо майбутнього у сфері розкриття інформації.

Висновки. Уже сама «думка» керівництва підприємства про початок підготовки складання нефінансової звітності свідчить про певний етап розвитку соціальної відповідальності в компанії, усвідомлення про важливість доведення її до суспільства. Процес розробки такої звітності набуває реальної цінності, оскільки він може стати стимулом для підприємства покращити результати своєї діяльності.

Вимогу щодо обов'язковості перевірки всіх звітів зі сталого розвитку незалежною зовнішньою стороною до цих пір не підтверджено. Лише у деяких країнах це затверджено на законодавчому рівні, що є швидше «винятком з правил». Але на тлі подальшого вдосконалення нефінансової звітності очікується, що інтерес до нефінансової звітності зросте і компанії, звіти яких у даний час піддаються перевірці з «обмеженням» чи так званім «оглядовим» рівнем підтвердження, будуть змушені перейти на рівень «достатнього» підтвердження.

В Україні процес розвитку нефінансової звітності є інтенсивним, проте несистемним, тому сьогодні гостро стоїть питання про формування комплексної системи ефективних інструментів її об'єктивної оцінки. Пріоритетним завданням залишається розробка єдиної моделі інтегрованої нефінансової звітності компаній. З урахуванням зростаючого тиску в напрямі посилення підзвітності корпорацій подальші конвергенція і зміцнення зв'язків між фінансовою звітністю і звітністю у сфері стійкого розвитку виглядають все більш імовірними.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Довга Т.М. Удосконалення системи статистичної звітності сніт-тепереробних підприємств щодо утилізації та переробки побутових відходів / Т.М. Довга // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 3. – С. 48–50.
2. Костирко Р.О. Інтегрована модель звітності компаній: передумови, принципи, складові / Р. Костирко // Економіка України. – 2013. – № 2. – С. 18–28.
3. Агавердієва Х.Ф. Соціальна відповідальність недержавних пенсійних фондів в умовах реформування пенсійної системи: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.07 / Х.Ф. Агавердієва. – Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 20 с.
4. Воробей В., Жуковська І. Нефінансова звітність: інструмент соціально відповідального бізнесу / В. Воробей, І. Жуковська; Представництво ООН в Україні. – К.: Інжиніринг, 2010. – 82 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.sbv.org.ua.
5. Гайдученко Ю.О., Рядинська І.А. Корпоративна соціальна відповідальність в українському бізнес-середовищі / Ю.О. Гайдученко, І.А. Рядинська // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Серія «Економіка». – 2015. – Вип. 15.
6. Петрашко Л.П. Вітчизняна модель корпоративної соціальної відповідальності: оцінка формування, становлення та розвитку / Л.П. Петрашко // Вчені записки Кримського інженерно-педагогічного університету. Серія «Економічні науки»; редкол. сер.: Р.А. Абдуллаєв [та ін.]. – Сімферополь: НІЦ КІПУ, 2011. – Вип. 30. – С. 109–115.
7. Права людини в Україні: перше півріччя 2015 р. Наукове видання / За ред. А.Б. Благої, О.А. Мартиненка; Українська Гельсінська спілка з прав людини. – Київ, 2015. – 184 с.
8. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua/?lang=uk-UA.